

Rajavartiolytarkastaja Pertti Normia

04.10.2022

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

HE 183/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ympäristövahinkorahastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Rajavartiolaitoksen esikunta kiittää mahdollisuudesta saada lausua asiassa ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Rajavartiolaitokselle siirtyi vuonna 2019 merellisten ympäristövahinkojen torjunnan johtovastuu. Pelastuslain (379/2011) 27 a §:n mukaan Rajavartiolaitos huolehtii pelastustoiminnasta Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä tapahtuneissa alusöljy- ja aluskemikaalivahingoissa sekä sovittaa yhteen niihin varautumista. Lisäksi merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 12 luvun 6 §:n mukaan Rajavartiolaitos on johtava valvontaviranomainen valvonnassa, joka koskee aluksista veteen menevistä päästöistä tässä laissa ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä.

Täydessä öljylastissa olleen öljytankkeri MT Alexian tulipalo 22.9.2022 Suomenlahdella osoitti, että niin sanottuja läheltä piti -tilanteita tapahtuu lähialueillamme ja riski suurelle alusöljyonnettomuudelle Suomen torjuntavastuulla olevalla merialueella on todellinen. Aiemmin Venäjän satamista Suomeen tapahtuneiden öljykuljetusten korvaaminen Norjasta tulevilla kuljetuksilla, on myös kasvattanut tarvetta avomerellä tapahtuvan öljyntorjunnan suorituskyvylle, esimerkiksi Suomen ympäristövahinkojen torjuntavastuulla olevalla Pohjois-Itämerellä. Samaan aikaan riski tahallaan aiheutetulle onnettomuudelle Suomenlahdella on kasvanut viimeaikaisten toimintaympäristön muutosten seurauksena.

Neste Oy on ilmoittanut 19.9.2022 käynnistäneensä strategisen selvityksen Porvoon jalostamon siirtymisestä uusiutuvien polttoaineiden ja kiertotaloustuotteiden tuotantoon. Näiden uusien vähärikkisten laivapolttoaineiden kerääminen merestä ei ole tehtyjen kokeiden perusteella mahdollista nykyisellä torjuntakalustolla.

Edellä mainitut muutokset kaikinensa edellyttävät torjunnan vastuuviranomaisilta merkittävää panostusta merellisten ympäristövahinkojen torjuntalaitteistojen kehittämiseen, sillä vanhat keräysjärjestelmät eivät suoraan sovellu erilaisille uusiutuville polttoaineille. Riski merkittävällekin ympäristövahingolle Suomen torjuntavastuulla olevalla avomerialueella on todellinen pitkälle tulevaisuuteen.

Tämän vuoksi avomeritorjunnasta vastaavien viranomaisten rahoitus tulee turvata myös avomerialuetta koskevassa varautumisessa. Rajavartiolaitoksen näkökulmasta

hallituksen esityksessä olisi tullut tuoda selkeästi esille se, miten toimeenpannaan valtiovarainministeriön, ympäristöministeriön ja sisäministeriön kesken kirjattu tahtotila siitä, että *"hallitus on sitoutunut siihen, ettei öljyntorjunnan taso uuden ratkaisun myötä heikkene"*. Nyt esityksestä ei käy ilmi se, miten pelastustoimen harkinnanvarainen hankintatuki kohdennetaan merellisten ympäristövahinkojen torjuntaan vuosina 2023 ja 2024. Edelleen on kokonaan ratkaisematta myös se, miten Rajavartiolaitoksen ja Merivoimien hankintoja avomeriöljyntorjuntaa varten rahoitetaan jatkossa, kun öljysuojarahasto ei tee enää uusia korvauspäätöksiä. Öljysuojarahastosta on tähän asti rahoitettu erityisesti Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien öljyntorjuntakaluston investointeja.

Todettakoon vielä, että sisäministeriö ja puolustusministeriö ovat korostaneet vuonna 2022 valmistuneessa kansliapäälliköiden allekirjoittamassa poikkihallinnollisessa tarkastelussaan muun muassa seuraavaa: *"Rahoitus merkittäviin alusöljyntorjuntakaluston investointeihin ja korvaushankintoihin tulee varmistaa myös käytännössä. Hankinnoissa on huomioitava uudet biopolttoaineet ja niiden aiheuttamat haasteet keräyslaitteistoille."*

Öljysuojarahasto ei siis tee enää uusia ennakkopäätöksiä öljyntorjuntakaluston hankinnoista. Mikäli hankintoja ei tueta myöskään vuosina 2023-2024, aiheuttaa tämä käytännössä sen, että vuonna 2025 harkinnanvaraisia esityksiä tulee pelkästään rannikkoaluetta koskien useilta eri pelastuslaitoksilta, koska hankintoja on jouduttu viivyttämään. Tämä lisärahoitustarve koskee merkittävässä määrin myös Rajavartiolaitoksen ja Merivoimien ympäristövahinkojen torjuntakalustoa, koska nyt suunnitteilla olevassa rahastoinstrumentissa ei ole huomioitu lisärahoitusta valtion viranomaisille avomeriöljyntorjunnan osalta.

Edellä mainittuun viitaten Rajavartiolaitoksen esikunta toistaa jo hallituksen esityksen lausuntokierroksella ilmaistun kantansa siitä, että sellaisia rahoitusmahdollisuuksia, joilla varmistetaan Suomen avomeriöljyntorjunnan suorituskyky, tulee kehittää. **Rajavartiolaitoksen esikunta toivookin, että asiasta otetaan erityinen maininta valiokunnan antamaan mietintöön.** Rahoitusratkaisu öljysuojarahaston poistumisen aiheuttaman puutteen paikkaamiseksi olisi tärkeää kehittää nopealla aikataulla.